CEHOV ȘI PROBLEMELE LIMBII

DE

A. VRACIU

La 29 ianuarie 1960 întreaga omenire progresistă a sărbătorit o sută de ani de la nașterea marelui scriitor clasic rus Anton Pavlovici Cehov, a cărui operă ocupă un loc de frunte în istoria literaturii universale.

În schițele, nuvelele, povestirile și dramele sale acest remarcabil artist ne-a zugrăvit un tablou vast și veridic al vieții din Rusia prerevoluționară, biciuind fără milă crunta realitate a vremii în care a trăit și luînd apărarea celor oropsiți. Iată cum, prin glasul doctorului Koroliov, personaj din povestirea *Un caz din practică*, înfățișează Cehov capitalismul și exploatarea, exprimîndu-și protestul său legitim împotriva asupririi și a nedreptăților sociale: „O mie cinci sute sau două mii de muncitori trudesc fără hodină, într-un aer nesănătos, duc o viață de mizerie și nu se trezesc din acest vis urît decît din cînd în cînd la cîrciumă. Vreo sută de inși supraveghează munca și viața lor și această sută de inși nu fac altceva decît să toarne amenzi și ocări și să comită tot felul de nedreptăți...". Militari, nobili, moșieri, baroni, conți, fabricanți, negustori, burghezi, meseriași, funcționari, polițiști, fețe bisericești, intelectuali și alți exponenți ai societății ruse de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea sînt prinși în pana ascuțită a satirei cehoviene mai ales pentru viața banală, trivială și vulgară în care se complac. Am putea chiar spune că demascarea trivialității și a meschinăriei constituie tema principală a satirei lui A. P .Cehov [1]). Această caracteristică a unei bune părți din creația scriitorului a fost bine surprinsă de A. M. Gorki care, vorbind despre Cehov, releva că „...nimeni înaintea lui n-a știut să înfățișeze oamenilor într-un mod atît de necruțător de veridic tabloul sumbru al vieții lor în haosul posomorît al platitudinii burgheze" [2]). Numai poporul truditor, reprezentanții intelectualității demo-

---

1) Cf. și В. А. Ковалев и Л. М. Розенблум, Язык персонажей А. П. Чехова как средство обличения пошлости и хамелеонства, «Русский язык в школе», № 1,1960, p. 9.

2) М. Горький, Собрание сочинений в тридцати томах, vol. 5 Moscova, 1950, p. 428. Traducerea ne aparține.

crate și copiii nu fac parte din lumea această imensă de oameni de prisos, meschini și triviali [3]).

Trebuie să recunoaștem că Cehov n-a indicat căile care duc spre o viață nouă, dar întreaga lui creație întărea în oamenii înaintați ai epocii convingerea că numai prin luptă se va putea ajunge la o schimbare radicală a situației existente [4]). De aceea, Gorki era îndreptățit să afirme că A. P. Cehov „deștepta conștiința și intelectul cititorului, formînd la acesta năzuința de a răsturna viața" [5]). „Drama lui cea mare, — spunea Eusebiu Camilar într-un articol consacrat centenarului nașterii lui Cehov, — stă în neorientarea către mișcarea proletariatului, dar cu ce forță a pregătit arta lui, drumul către revoluție!" [6]). Ca o prevestire a acesteia răsună cuvintele doctorului Koroliov, eroul povestirii *Un caz din practică*: „Noi, generația noastră, ne frămîntăm, discutăm mult și căutăm mereu să stabilim dacă avem sau nu dreptate. Ce frumoasă o să fie viața peste vreo cincizeci de ani și ce păcat că n-o s-o mai apucăm..." Într-adevăr, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a adus popoarelor din Rusia eliberarea de sub jugul sălbatic al exploatării țariste și a creat condițiile necesare unei vieți luminoase și fericite pentru toți oamenii muncii.

Ca toți marii artiști ai cuvîntului, A. P. Cehov a acordat o atenție deosebită problemelor limbii, atît pe plan teoretic, cît și practic. Este, credem, unanim recunoscut însemnatul rol jucat de scriitor în dezvoltarea limbii ruse literare [7]). Măiestria lui în mînuirea procedeelor de limbă și stil au stîrnit admirația unor scriitori ca Lev Tolstoi, N. Leskov, A. Kuprin, V. Korolenko, M. Gorki, V. Maiakovski, M. Șolohov, K. Fedin ș.a. În legătură cu aceasta, A. M. Gorki scria: „Ca stilist, Cehov este neîntrecut, și viitorul istoric al literaturii, vorbind de evoluția limbii ruse, va spune că limba aceasta au creat-o Pușkin, Turgheniev și Cehov" [8]).

A. P. Cehov scrie într-o perioadă cînd în literatura nobilimii și a burgheziei cultivarea limbii era în vădită descreștere. În revistele burghezo-liberale și liberalo-narodnice, pe scena teatrelor „imperiale" se înrădăcinaseră retorismul, frazeologia abstractă, șabloanele, un limbaj rudimentar, naturalist. În același timp, pe arena vieții literare își făceau

---

3) În privința creației lui A. P. Cehov, vezi culegerea de articole Творчество А.П. Чехова, Ed. de Stat pentru literatură pedagogică, 1956 și monografia lui В. Ермилов, Антон Павлович Чехов, 1860–1904, ed. a II-a, Moscova, 1949 (în prezent autorul pregătește o nouă ediție). Vezi și traducerea romînească *Anton Pavlovici Cehov*, publicată în Editura „Cartea Rusă", 1954.

4) Cf. și Н. В. Кокольцев, В. В. Литвинов, Русская литература, ediția a V-a, Moscova, 1959, p. 161 și 189.

5) Traducerea noastră.

6) «Romînia liberă», nr. 4752 (24 ianuarie 1960).

7) De aceea, ne miră faptul că А. И. Ефимов, în История русского литературного языка, ed. a III-a, Moscova, 1957, nu pomenește nimic despre locul lui A. P. Cehov în istoria limbii ruse literare.

8) М. Горький — А. Чехов, Переписка. Статьи. Высказывания, Moscova, 1951, p. 124 sau А. М. Горький, Собрание сочинений в тридцати томах, vol. 23, Moscova, 1953, p. 316. Traducerea proprie. Vezi și traducerea romînească a culegerii Gorki — Cehov — *Scrisori. Articole. Extrase.* Editura „Cartea Rusă", București, 1954.

apariţia curentele decadente şi simoboliste, ai căror reprezentanţi cultivau tendinţele spre artificii lingvistice, barocul, stilul afectat, preferinţa spre cuvinte şi imagini obscure, un ermetism voit şi o lipsă de claritate in stilul poetic care, adeseori, ar fi putut rivaliza cu unele mostre ale futurismului din secolul al XX-lea.

În aceste condiţii Cehov se impune ca un continuator demn de măreţele tradiţii promovate de Puşkin, Turgheniev şi Tolstoi în lupta lor pentru cultivarea limbii ruse literare. Apărînd corectitudinea, puritatea şi eleganţa limbii, A. P. Cehov chema la luptă împotriva artificiilor prin care unii credeau că se realizează limbajul distins (acestor pretenţii scriitorul le opunea simplitatea realistă şi exactitatea stilului), la luptă neobosită împotriva rutinei, militînd pentru căutarea celor mai noi, mai concise şi mai eficiente forme de expresie a pasiunilor şi emoţiilor umane, a afectivităţii cu ajutorul mijloacelor oferite de limba literară a epocii.

Trebuie să menţionăm de la început că Cehov n-a scris articole speciale despre limbă şi stil, dar numeroasele opinii exprimate de el în aceste probleme alcătuiesc un sistem bine închegat.

Părerile sale despre limbă Cehov şi le-a expus în scrisorile adresate fratelui său, Alexandru, precum şi în corespondenţa purtată cu scriitorii contemporani (formaţi sau în devenire), care-i trimiteau manuscrisele cu rugămintea ca autorul să-şi spună părerea în legătură cu conţinutul şi forma lor. Un loc aparte îl ocupă aprecierile lui A. P. Cehov asupra scrierilor tînărului Gorki, aprecieri cuprinse atît în scrisorile lui Cehov către A. M. Gorki, cît şi în memoriile păstrate de creatorul realismului socialist cu privire la sărbătorit [9]).

Considerate în ansamblu, opiniile lui A. P. Cehov despre limbă ne dau posibilitatea să definim poziţia scriitorului realist, luptător pe două fronturi : pe de o parte, împotriva naturalismului în limbă, iar pe de alta, împotriva preţiozităţii stilului. Ele relevă, de asemenea, exigenţele lui Cehov — artistul — faţă de limba operei beletristice, ca element al formei [10]).

Preocupările manifestate de scriitor faţă de problemele limbii şi ale stilului sînt variate şi multilaterale. Astfel, A. P. Cehov şi-a exprimat opiniile sale, judicioase şi valabile şi astăzi, în chestiuni ca :

1. raportul dintre limbă şi cultură ;
2. limba ca unealtă a gîndirii ;
3. limba literaturii, care, fireşte, ocupă la el un loc central. Dintre chestiunile ce se încadrează aici subliniem :

a) problemele măiestriei lingvistice a scriitorului ;
b) exigenţele faţă de limba operei artistice ;
c) limba ca mijloc de caracterizare a personajelor ;
d) puritatea limbii literare, claritatea şi exactitatea expresiei ;
e) conciziunea ;
f) atitudinea faţă de vulgarisme ;

---

9) Cît priveşte părerile lui Anton Pavlovici Cehov în legătură cu creaţia artistică, vezi *A. P. Cehov despre munca literară* (traducere din limba rusă), Editura „Cartea rusă", Bucureşti, 1957.

10) În problema limbii literaturii artistice, vezi monografia acad. В. В. Виноградов, О языке художественной литературы, Moscova, 1959.

g) împotriva caracterului pseudo-popular al limbajului;
h) problema provincialismelor și a dialectismelor;
i) stilul cancelaristic;
j) folosirea cuvintelor străine ori rare;
k) împotriva cuvintelor clișeu sau a construcțiilor monotone și artificiale;
l) muzicalitatea cuvîntului și a frazei;
m) particularitățile lingvistice ale diferitelor genuri literare;
n) limba operelor dramatice;
o) munca scriitorului asupra limbii operei de artă;

4. atenția față de aspectul vorbit al limbii;
5. limba criticii literare;
6. limba operelor științifice;
7. simplificarea ortografiei ruse;
8. studiul limbilor străine[11]).

---

11) **În legătură cu părerile lui A. P. Cehov despre limbă și stil și realizarea lor în opera scriitorului, vezi și:** В. В. Гурбанов, О мастерстве диалога Чехова, «Русский язык в школе» 1939, nr. 1, p. 22—30 — Id., О стиле А. П. Чехова, «Литературная учёба», 1940, nr. 2, p. 30—52. — О синтаксисе прозы А. П. Чехова, «Русский язык в школе», 1941, nr. 2, p. 36—40. — Б. Яголин, Природа в творчестве Чехова, «Литературная учёба», 1940, 1, p. 31—40. — И. Страхов, Внутренняя речь в изображении А. П. Чехова, «Научный бюллетень Ленинградского государственного университета», 1946, nr. 10, p. 44—46. — П. Г. Стрелков, О речевых стилях в пьесе А. П. Чехова „Вишнёвый сад", «Известия Академии Наук СССР. Отделение литературы и языка», 1951, fasc. 2, p. 136—152. — В. А Мамонов, Высказывания А. П. Чехова о языке, «Русс ий язык в школе», 1951, nr. 6, p. 9—16. — Л. Мышковская, Художественное мастерство Чехова—новеллиста, «Октябрь», 1953, nr. 2, p. 153—165. — М. Орлов, Язык Чехова (к пятидесятилетию со дня смерти писателя), «Октябрь», Chișinău, 1954, nr, 4, p. 65—71. — Н. М. Шанский, О языке и слоге рассказов А. П. Чехова, «Русский язык в школе», 1954, nr. 4, p. 9—15, — В. А. Ковалёв и Л. М. Розенблум, Речевые характеристики основных персонажей пьесы А. П. Чехова „Вишнёвый сад", ibidem, p. 16—22. — В. В. Литвинов, Изучение языка произведений А. П. Чехова в IX классе, ibidem, p. 23—29. — Н. В. Трунев, О языке письма Ваньки Жукова (по рассказу А. П. Чехова „Ванька"), ibidem, p. 30—32. — Н. И. Бражник, Изучение языка пьесы А. П. Чехова „Вишнёвый сад", «Литература в школе», 1954, nr. 3, p. 45—52. — В. В. Гурбанов, Орфография как стилистический приём в рассказах А. П. Чехова, «Ученые записки Краснодарского педагогического института», fasc. 13, 1955, p. 117—127. — А. Г. Стрелков, Работа Чехова над языком своих прозведений, «Вопросы языкознания», 1955, nr. 1, p. 42—59. — Н. П. Люлько, Язык и стиль драматургии А. П. Чехова «Изучение языка писателя» (culegere de articole) Leningrad, 1957, p. 157—198. — И. И. Блинов, А. П. Чехов и живое слово, «Ученые записки Московского государственного педагогического института им. В. И. Ленина», vol. cxxxii, fasc. 8, 1958, p. 35—44. — А. Чудаков, Стиль и язык рассказа Чехова „Ионыч", «Русский язык в школе», 1959, nr. 1, p. 64—69. — Е. М. Галкина Федорук, О языке А. П. Чехова, «Русский язык в школе», 1960 nr. 1, p. 2—9. — В. А. Ковалёв и Л. М. Розенблум, Язык персонажей А. П. Чехова как средство обличения пошлости и хамелеонства, ibidem, p. 9—15. — Н. Н. Кохтев, Работа А. П. Чехова над текстом рассказа „Толстый и тонкий", ibidem, p. 15—17. — А. П. Чудаков, Язык и стиль рассказа А. П. Чехова „Толстый и тонкий", ibidem, p. 18—21. — Д. Е. Горелик, О языковом мастерстве А. П. Чехова в рассказе „Злоумышленник", ibidem, p. 22—24. — К. С. Горбачевич, Работа А. П. Чехова над языком прозы, ibidem, p. 24—28. — С. А. Копорский, О стиле рассказа А. П. Чехова „Хирургия", ibidem, p. 29—31. — Н. С. Валгина, Использование фразеологических средств языка в ранних рассказах А. П. Чехова, ibidem, p. 35—38. — И. А. Белчиков и Е. Л. Карпов, Наблюдения над стилем авторского повествования в рассказах А. П. Чехова, ibidem, p. 39—43. — С. Е. Шаталов, Комические имена как элемент юмо-

Într-o scrisoare adresată la 12 octombrie 1892 ziaristului Mihail Osipovici Menşikov (1859—1919) în legătură cu articolul *Despre lectură,* publicat de acesta în «Cărţile săptămînii» (1892, nr. 10, oct.), A. P. Cehov, după ce relevă unele calităţi, şi anume faptul că articolul este interesant, scris inteligent şi convingător, scoate în evidenţă şi lacune serioase. El arată că: „Dumneavoastră acordaţi foarte puţin spaţiu naturii limbii. Or, este important ca cititorul dvs. să ştie de ce un sălbatic sau un alienat foloseşte o sută — două sute de cuvinte, în timp ce Shakespeare utiliza zeci de mii". Cehov nu este de acord nici cu afirmaţia lui Menşikov, după care, „cum e limba, aşa e şi gradul de cultură al unui popor". Cu alte cuvinte, ar rezulta, de aici că, cu cît e mai bogată limba, cu atît e mai înaintată civilizaţia unui neam de oameni. Dimpotrivă, spune A. P. Cehov, raportul este invers: „cu cît cultura e mai înaltă, cu atît e mai bogată limba". În continuare, scriitorul precizează că: „Numărul cuvintelor şi al grupelor de cuvinte se află în cea mai strictă dependenţă de suma impresiilor şi a reprezentărilor: fără acestea din urmă nu pot exista nici noţiuni, nici definiţii şi în consecinţă, nici prilejuri de îmbogăţire a limbii" [12]).

Din aceste indicaţii ale scriitorului putem trage concluzii cu privire la modul materialist în care interpretează el relaţia existentă între limbă şi cultură, ca şi asupra limbii privită ca mijloc de exteriorizare a gîndirii.

Spuneam mai sus că în înţelegerea problemelor de limbă Cehov continuă tradiţiile literaturii clasice ruse. Adăugăm aici că în măiestria sa el nu numai că a atins simplitatea puşkiniană a limbii, dar a cizelat-o şi mai mult, valorificînd tot ceea ce a fost creat mai de preţ începînd cu Puşkin şi terminînd cu finele veacului trecut.

Cehov a avut de învăţat multe de la premergătorii şi contemporanii săi, tot scriitori de mîna întîi: Puşkin, Lermontov, Turgheniev, Tolstoi, Korolenko ş.a.

O foarte mare importanţă acorda el iscusinţei artistului în mînuirea limbii. În concepţia lui, cine nu are limbaj propriu, stil individual, oricît s-ar strădui, niciodată nu va putea deveni scriitor. Cehov însuşi poseda, în cel mai înalt grad, ceea ce considera inerent artistului de valoare.

În rîndul opiniilor lui A. P. Cehov despre limbă şi stil distingem cîteva exigenţe fundamentale:

1. simplitatea şi expresivitatea;
2. conciziunea;
3. puritatea şi exactitatea aspectului semantic al limbii;
4. muzicalitatea şi eufonia limbajului [13]).

Exigenţa formulată de Cehov încă la începutul activităţii sale lite-

---

ристического стиля А. П. Чехова, ibidem, p. 43—47. — В. П. Вомперский, Повторы как прием создания речевых характеристик персонажей в рассказах А. П. Чехова, ibidem, p. 47—51.

12) **Citatele le dăm după crestomaţiile: Русские писатели о языке (XVIII—XXвв.) (sub redacţia lui B. V. Tomaşevski şi I. D. Levin), Leningrad, 1954 şi Русские писатели о языке (sub redacţia lui A. M Dokusov), Leningrad, 1954. Traducerea pasajelor de faţă, ca şi a celor ce urmează, ne aparţine.**

13) **Pentru discuţia care urmează, vezi şi N. P. Liulko, *op. cit.*, p. 158—170, al cărui material l-am folosit.**

rare — „Limba trebuie să fie simplă și elegantă" — devine principală și determinantă nu numai pentru el, ci și pentru toți scriitorii progresişti din etapa următoare. A scrie simplu, după părerea lui, înseamnă a renunța la șablon, la general, la stilul bombastic, baroc, într-un cuvînt, la tot ceea ce reține și obosește atenția cititorului. Simplitatea și expresivitatea se realizează prin cele mai obișnuite fraze, ca, de exemplu, зашло солнце „soarele apuse", стало темно „se întunecă", пошёл дождь „se porni pe ploaie".

Simplitatea limbii este absolut necesară, după Cehov, în descrierea naturii. „În descrierile din natură, culoarea și expresivitatea — spunea el — se dobîndesc numai prin simplitate". Numai în felul acesta ne putem pătrunde de frumusețea și expresivitatea priveliștilor. Notăm că asemenea observații scriitorul le făcea pe marginea unor nuvele ale tînărului Gorki, în care perceperea tablourilor din natură era întunecată de expresii prea încărcate. Referindu-se la părerile lui A. P. Cehov ca maestru al peisagisticii, M. Semanova scrie: „În mărturisirile lui descoperim și personalitatea cehoviană și sfaturi utile pentru orice scriitor realist: descrierile din natură să nu fie încărcate cu detalii, să nu se facă abuz de comparații între natură și om, să se evite retorismul, monotonia" [14]).

Trebuie să observăm că Cehov, în prima decadă a creației sale literare (a doua jumătate a deceniului al VIII-lea), adeseori folosește, în descrierea naturii, metoda antropomorfismului. Procedeul constituia pe atunci o inovație. Cu timpul însă el capătă o largă răspîndire, devenind banal, ceea ce face ca autorul, în ultimele sale opere, să nu-l mai utilizeze. De aceea, Cehov nu mai acceptă acum expresii de tipul море дышит „marea respiră (răsuflă)", небо глядит „cerul privește", степь нежится stepa se răsfață (se alintă),„(„în soare"),природа шепчет, говорит,грустит „natura șoptește, grăiește, se-ntristează" etc. Asimilările acestea între natură și om fac descrierile monotone, uneori dulcege sau neclare. Море не смеется, не плачет, оно шумит, плещется, сверкает „Marea, — — spune Cehov, — nu rîde, nu plînge, ea se agită, plescăie, scapără".

După părerea lui A. P. Cehov, expresiile devenite clișeu și-au pierdut simplitatea. În acest sens scriitorul citează exemple ca: заходящее солнце „soarele care scapătă", купаясь в водах темневшего моря „scăldîndu-se în valurile mării care se întunecase", заливало багровым золотом „revărsa aur purpuriu", precum și descrierile din natură, unde apar constant сумерки „crepuscul", цвет свинца „culoarea plumbului", серебристость тополей „argintiul plopilor" ș.a.

În descrierile naturii trebuie luate, potrivit concepției lui Cehov, detalii neînsemnate, dar grupate în așa fel, încît, după lectura operei, să-ți răsară în față tabloul exact al priveliștii dinafară.

Fidel principiului de bază al simplității limbii, Cehov evită încărcarea frazei cu epitete, comparații sau metafore inutile. Adevărata expresivitate se realizează prin întrebuințarea celor mai necesare epitete. În opera lui Cehov, atunci cînd apar, epitetele sînt, de regulă, redate printr-un cuvînt obișnuit, care nu distrage atenția cititorului, nu-l obligă

14) M. Semanova, Studiu introductiv la volumul *A. P. Cehov despre munca literară*, Editura „Cartea rusă", București, 1957, p. 9.

la eforturi pentru a și-l reprezenta. Întrucît, după remarca scriitorului, „beletristica trebuie să aibă efect imediat, de secundă", epitetul se cere bine ales, chiar din rîndul celor mai uzuale cuvinte. Ivan Bunin relatează că Cehov considera superbă descrierea mării într-un caiet de elev: „Marea era mare" (în rusește „Море было большое").

Exigența privind simplitatea epitetului nu însemna în viziunea lui Cehov renunțarea la mijloacele expresive ale limbajului. El însuși știe să folosească cu rară măiestrie comparațiile și epitetele: simplitatea și claritatea lor sînt rezultatul unei trude îndelungate a autorului asupra limbii operelor sale.

Jocul de cuvinte, stilul baroc distrug, după A. P. Cehov, simplitatea limbii, rețin atenția cititorului și-l obosesc. Ca atare, trebuie evitate.

Exigența cu privire la simplitatea și accesibilitatea expresiei se împletește la Cehov cu respectarea eleganței. Eleganța nu înseamnă, în concepția autorului, facilitate, rafinament ori prețiozitate. Stilul rafinat constituie, în fond, un tip de manifestare a șablonului, căci presupune utilizarea unui cerc restrîns de mijloace lingvistice și o manieră de baroc a expresiilor. Din aceleași motive, scriitorul nu admite folosirea substantivelor derivate cu sufixele diminutivale: птички „păsărele", звёздочки „steluțe", цветочки „floricele".

Tot în prima perioadă a activității sale literare A. P. Cehov, în afară de cerința cu privire la simplitatea limbii, mai elaborează și un al doilea principiu fundamental în creația artistică: conciziunea. „Conciziunea este soră bună cu talentul". Laconismul reprezintă una din trăsăturile esențiale ale manierei lui scriitoricești. Prin aceasta Cehov insuflă cititorului o percepere activă a operei. Explicațiile autorului sînt inutile. Personajele trebuie să ne relateze totul. Greșeala scriitorilor începători stă în faptul că se străduiesc să-l introducă pe cititor în nuvelă, recurgînd pentru aceasta la pagini de prisos.

O atenție deosebită acorda Cehov prelucrării minuțioase a începutului și finalului nuvelelor. „După mine, — spunea el, — odată nuvela scrisă, trebuie suprimat începutul și sfîrșitul. Aici noi, beletriștii, mințim cel mai mult... Și mai concis, cît mai concis cu putință trebuie povestit".

Continuînd o tradiție ilustrată de Pușkin, Belinski și Turgheniev, Cehov a luptat pentru puritatea limbii ruse, împotriva invaziei cuvintelor străine, inutile, a elementelor dialectale și a expresiilor vulgare. Scriitorul admitea, ce-i drept, folosirea unor neologisme, dar numai în cazul cînd acestea erau absolut indispensabile în caracterizarea personajelor. Nu le accepta însă în descrieri.

Justă este atitudinea lui A. P. Cehov și în problema provincialismelor. Corectitudinea, după el, nu privează limba de spiritul ei popular. Același lucru se cuvine spus și în ceea ce privește cuvintele inventate. În acest sens Cehov dă ca exemplu pe Gogol și Tolstoi din a căror operă reiese că respectarea corectitudinii limbajului nu înseamnă îndepărtare de caracterul lui popular. Cît a locuit la Taganrog, Cehov a asimilat un număr apreciabil de provincialisme, pe care însă le evită. Ele nu apar în creația scriitorului.

Cît privește vocabularul profesional, acesta era admis de autor, ca și neologismele, numai în vorbirea personajelor, nu și în descrieri.

Lexicul tehnic nu trebuie să constituie însă în limbajul eroilor elemente exterioare, vide, ci să decurgă din caracterul personajelor, din structura lor intimă, din interior. Numai cu această rezervă Cehov era pentru introducerea, în opera literară, a elementelor specifice vocabularului profesional, care, după cum se știe, este una din ramificațiile sociale ale limbii.

Luptînd pentru puritatea limbii ruse, scriitorul era împotriva cuvintelor din stilul familiar ori vulgar. De asemenea, el recomanda evitarea elementelor lexicale care și-au pierdut valoarea stilistică, expresivitatea. Aceeași atitudine față de cuvintele învechite. Trebuie arătat aici că Cehov era foarte atent la schimbările survenite în viața limbii. El sesiza modificările, dezvoltarea și perfecționarea graiului omenesc. Scriitorul observă cum, treptat, în chiar limitele generației sale, din vorbire sînt eliminate cuvinte care pînă nu de mult erau socotite absolut indispensabile.

O mare importanță atribuia Cehov întrebuințării corecte, exacte a cuvintelor.

El îi sfătuia pe scriitori să se ferească de repetarea aceluiași cuvînt, deoarece cuvintele care se repetă prea des nu numai că distrug muzicalitatea frazei, dar slăbesc efectul emoțional, afectiv asupra cititorului. Astfel, scriitorului Dimitrii Vasilievici Grigorovici (1822—1899) îi reproșează că repetarea frecventă a cuvîntului **холод**, într-o nuvelă a acestuia, anihilează imediat sentimentul frigului la om.

Un rol cu totul important acorda Cehov muzicalității limbii. Frazele lui constituie un indiciu în acest sens. Cercetători ca N. Sretenski, V. Talankin, A. Derman, N. Liulko ș.a. au arătat că fraza preferată de Cehov e destinată spre a fi cîntată: ea nu-i amplă, dar niciodată nu e trunchiată. Ritmul caracteristic amintește de versul alb. Cehov folosește adeseori structura trimembră (trei atribute, trei complemente, trei circumstanțiale, trei predicate). De exemplu: **Ему (Коровину) хотелось чего-то гигантского, необъятного, поражающего** „Ar fi vrut ceva *gigantic, nemărginit, uimitor*". **Тощий, бледный, страшный Редька закрыл глаза** *„Slab, palid, îngrozit* Redka închise ochii". *(Viața mea)*. **Небольшого роста, бледная, тощая, так что ключицы видно; глаза широко раскрытые, темные, умные** *„Mică la stat, palidă, slabă,* încît i se vedeau claviculele; ochii larg *deschiși, întunecați, inteligenți", (Călugărul negru)*. **Выражение теперь холодное, безразличное, рассеянное** „Fața-i acum *rece, indiferentă, absentă" (O poveste plicticoasă)*.

Aceeași structură trimembră apare și la personajele din dramaturgia cehoviană. De pildă, A s t r o v **...Да и сама по себе жизнь скучна, глупа, грязна** „Și-apoi, în fond, viața ca atare e *plictisitoare, stupidă, murdară" (Unchiul Vania)*.

V o i n i ț k i... **а теперь работает одна Соня, а я сплю, ем, пью** „...acum muncește numai Sonea, iar eu *dorm, mănînc, beau" (Unchiul Vania)*.

T u z e n b a c h: **У меня страстная жажда жизни, борьбы, труда** „Am o sete grozavă de *viață,* de *luptă,* de *muncă" (Trei surori)*.

I r i n a: **Мне уже двадцать четвертый год, работаю уже давно, и мозг высох, похудела, подурнела, постарела, и ничего-ничего, ника-**

кого удовлетворения „Am de-acuma douăzeci şi patru de ani, muncesc de mult, mi-am stors creierii, *am slăbit, m-am prostit, am îmbătrînit,* şi nimic-nimic, nici o satisfacţie" *(Trei surori)*[15]).

Una din particularităţile procesului de creaţie al lui Cehov o constituie, fără îndoială, alegerea extrem de scrupuloasă a ultimelor cuvinte în funcţie de sonoritatea lor, ceea ce contribuie la desăvîrşirea muzicală a propoziţiei.

O mare atenţie acorda Cehov semnelor de punctuaţie, pe care le asemuia cu notele muzicale ce însoţesc lectura textului scris. Nu-i plăcea abundenţa interjecţiilor, a semnelor exclamării, punctelor de suspensie, semnelor citării ori cratimei. „Ghilimelele — spune Cehov — sînt folosite de două soiuri de scriitori: timizi şi netalentaţi. Primii se tem de cutezanţa şi originalitatea lor, ceilalţi (de felul lui Nefedov[16]), în parte Boborîkin[17])), luînd un cuvînt oarecare în ghilimele, vor prin asta să spună: priveşte, cititorule, ce cuvînt original, temerar şi nou am născocit eu" !

Cehov considera că arta scriitorului constă în munca pe care acesta o depune în procesul de perfectare a frazelor. Pentru ca fraza să fie probantă, sonoră, simplă şi expresivă, artistul trebuie s-o cizeleze cu multă migală. Înainte de a o aşterne pe hîrtie, ea trebuie, după Cehov, frămîntată în minte două zile. Scriitorul are datoria să-şi finiseze fără cruţare opera, travaliu meticulos şi dificil, dar absolut necesar. Cehov însuşi ne oferă un exemplu concludent de muncă asiduă de şlefuire a limbii operelor sale[18]).

Cu activitatea lui Anton Pavlovici Cehov se încheie o epocă importantă din istoria literaturii ruse — epoca realismului critic. Acest scriitor genial este preţuit în zilele noastre atît pentru critica nimicitoare îndreptată împotriva vechii orînduiri, cît şi pentru profunzimea şi fineţea cu care ştie să oglindească nuanţele cele mai subtile ale sentimentelor omeneşti. Alături de inovaţiile introduse de Cehov în domeniul peisagisticii, al nuvelisticii şi dramaturgiei, inovaţii care reprezintă o etapă importantă în dezvoltarea literaturii ruse şi universale, preocupările lui de limbă şi stil, ca şi realizarea lor în opera scriitorului, ocupă un loc tot aşa de însemnat în creaţia acestui artist de valoare.

---

15) Pentru exemple, vezi şi N. P. Liulko, *op. cit.*, p. 168.
16) Nefedov Filip Diomidovici (1848–1902), scriitor şi etnograf.
17) Boborîkin Petr Dimitrievici (1836–1922).
18) În acest sens vezi studiul lui P. G. Strelkov, în «Вопросы языкознания» 1955, nr. 1, p. 42—59 şi articolul semnat de N. N. Kohtev, în «Русский язык в школе», 1960, nr. 1, p. 15—17.

ЧЕХОВ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКА

Краткое содержание

Данная статья представляет собою обработанный текст доклада, прочитанного автором на торжественном заседании, организованном 25 января 1960 г. в Ясском университете им. „А. И. Кузы" по случаю столетия со дня рождения великого русского писателя Антона Павловича Чехова. В работе рассматриваются как высказывания Чехова о языке художественных произведений, так и некоторые особенности языка и стиля его рассказов и, отчасти, пьес.

TCHÉKHOV ET LES PROBLÈMES DE LA LANGUE LITTÉRAIRE

Résumé

Le présent article reproduit le texte révisé de la communication tenue à l'occasion de la session scientifique organisée à l'Université de Jassy le 29 janvier 1960, session consacrée au centenaire de la naissance de Tchékhov. On y discute les opinions de l'écrivain sur la langue des oeuvres littéraires, aussi bien que certaines particularités de ses propres ouvrages.